

მიხეილ ჩიკვილაძე

ასოციირებული პროფესორი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

კოვიდ - 19 პოსტ-პანდემიური პერიოდის ეკონომიკის აღდგენის (ფაქტორები) პერსპექტივები

2021 წლის დასაწყისიდან მკაფიო გახდა ეკონომიკის აღდგენის გაცილებით სწრაფი ტენდენცია, მიუხედავად ამისა, პანდემიის დაწყებიდან დღემდე მაღალი რჩება გაუჩვევლობა გლობალური ეკონომიკის აღდგენის პერსპექტივებზე. ამ ეტაპისათვის ეკონომიკის აღდგენის ტემპი, სხვადასხვა მნიშვნელოვან ფაქტორებზეა დამოკიდებული, მათ შორის, ჩამდენად ეფექტიანად განხორციელდება სამედიცინო ღონისძიებები ვირუსის გავრცელების შესაზღვრად, ჩამდენად წახმატებული იქნება ეკონომიკის მხარდასაჭერი ღონისძიებები ხანგრძლივი დაზიანების აღმოსაფხვრელად და სხვ.

საკვანძო სიტყვები: კოვიდ - 19 პანდემია, ბიუჯეტი, დივერსიფიკაცია, დეფიციტი, ინფლაციური ზეწოლა

კოვიდ-19 პანდემიამ უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინა საქართველოს ეკონომიკაზე. ვირუსმა სრულიად შეცვალა საქართველოს ეკონომიკის მართვის დღის წესრიგი, გამოიწვია ქვეყნის მასშტაბით მიწოდების გლობალური ჭაჭვის რღვევა, შემცირდა მიწოდება, გაიზარდა ინფლაცია და გაუფასურდა ქვეყნის ვალუტა. მიწოდების შემცირების გამოწვევის ძირითადი მიზეზი დახურული საწარმოები და დარჩენილი დაუსაქმებელი მუშა ხელი აღმოჩნდა, რომელსაც თან ახლდა გაურკვევლობა და მომავლის შიში, მიუხედავად ამისა, 2021 წლის ბოლოს ქვეყნის ეკონომიკის ფუნქციონირების იმედი გამოჩნდა, ეტაპობრივად დაიწყო წარმოება-დანესებულებების ამუშავება, აღდგა მიწოდების გლობალური ჭაჭვი, საქართველო უბრუნდებოდა პანდემიამდელ მდგომარეობას, რა დროსაც 2022 წლის 24 თებერვალს რუსეთის ჯარების შეჭრამ უკრაინის ტერიტორიაზე კვლავ პრობლემები შეუქმნა საქართველოს ეკონომიკას, შექმნილმა ვითარებამ გამოიწვია რუსეთიდან ემიგრაციის ზრდა, რასაც მოყვა კაპიტალის შემოღინება, ბიზნესის გადმოტანა, ქონებაზე მოთხოვნის ზრდა, რაც აისახა ქართული ლარის გაცვლით კურსზე და ზოგადად საქართველოს მთლიან ეკონომიკაზე ქრონოლოგიურად წლების მიხედვით ეკონომიკა სხვადასხვაგვარი ტენდენციებით ხასიათდებოდა:

კორონა ვირუსის პანდემიამ 2020 წელს, მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა საქართველოს ეკონომიკაზე და შედეგად, რეალური ეკონომიკის შემცირებამ 6.8 % შეადგინა. ისევე, როგორც მსოფლიოს სხვა ქვეყნებმა, საქართველომაც ეკონომიკური რეცესია განიცადა, ეკონომიკურმა ვარდნამ გამოიწვია შემოსავლების შემცირება და ამავდროულად პანდემიაზე საჭირო გახდა დამატებითი ხარჯების გაწევა, შედეგად, 2020 წელს მნიშვნელოვნად გაიზარდა მთავრობის ვალი და მშპ-ს 60 %-ს გადააჭარბა, ხოლო ნაერთი ბიუჯეტის დეფიციტმა მშპ-ს 9.3 % შეადგინა.

საქართველოს მთავრობამ განახორციელა ფისკალური დახმარების მრავალი ღონისძიება, კოვიდ პანდემიის უარყოფითი ეკონომიკური გავლენის შესამსუბუქებლად.

2020 წელს პანდემიის საპასუხოდ ფიზიკური პირებისა და ბიზნესისათვის განუღებო ფისკალურმა დახმარებამ 1.86 მლრდ. ლარი შეადგინა (მშპ - ს 3.8 %).

2021 წლის მარტი-აპრილიდან უკვე მკაფიო გახდა ეკონომიკის აღდგენის გაცილებით სწრაფი ტემპი.

კოვიდ რეგულირების ფონზე, 2021 წლის დასაწყისში პირველი კვარტალის ეკონომიკურმა ზრდამ - 4,5 % შეადგინა, მიუხედავად ამისა, 2021 წლის მეორე კვარტალის დასაწყისიდან ქვეყანამ სწრაფი აღდგენა დაიწყო და ეკონომიკა 29,9 %-ით გაიზარდა, ეკონომიკური ზრდის ტენდენცია დასტაბილურდა, მაგრამ მაინც მაღალი ნიშნული შეინარჩუნა, შედეგად, პირველი სამი კვარტალის საშუალო ეკონომიკურმა ზრდამ -11,3 % შეადგინა.

როგორც უკვე აღინიშნა ამ პერიოდში საქართველოს ეკონომიკაზე პანდემიამ უარყოფითი გავლენა მოახდინა, ტურისტული მომსახურების ექსპორტის კლებამ და მობილობის შემცირებამ შეაფერხა სამომხმარებლო პროდუქტების მიწოდების არხები, რამაც პანდემიის გავრცელების საწყის ეტაპზე ინფლაციის ზრდა გამოიწვია, შედეგად, 2021 წელს მაღალი ინფლაცია დაფიქსირდა. მაღალი ინფლაცია (12.5 %) ძირითადად განპირობებული იყო სურსათის პროდუქტებისა და ტრანსპორტირების ფასების ზრდით, რაც ძირითადად მსოფლიო ბაზარზე სურსათისა და ნავთობის ფასების ზრდით იყო განპირობებული.

მთავრობის მიერ, 2021 წლის ბიუჯეტის კანონის ცვლილების პროექტთან თანდართული სცენარების დოკუმენტში წარმოდგენილი იყო შემდეგი რისკ ფაქტორები:

- პანდემიის გამწვავება - ფაქტობრივად ეს რისკი ნაწილობრივ მატერიალიზდა, 2021 წლის აგვისტოს საშუალო დღიური შემთხვევების რაოდენობამ 4202 შეადგინა. გარდაცვლილთა დღიური რაოდენობა გაუტოლდა 51-ს რამაც ურყოფითი გავლენა მოახდინა ეკონომიკურ აქტივობაზე;
- 2021 წლის მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების მიხედვით, ირკვევა, რომ ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი აღემატება 2020 წლის შესაბამის მაჩვენებელს 45,6 %-ით, ხოლო ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლების დონემ, 2019 წლის ანალოგიური მაჩვენებლის მხოლოდ 31,1 % შეადგინა. 2021 წლისათვის ფიქსირდებოდა, როგორც პოზიტიური ისე ნეგატიური ტენდენციები, ერთი მხრივ გაზრდილია სავაჭრო ბრუნვა, ხოლო მეორე მხრივ ადგილი აქვს მიწოდების გაზრდილ დანახარჯებს, რაც განისაზღვრება მომატებულ ინფლაციურ ტენდენციებში;
- 2021 წლის მეორე ნახევარში შეინიშნებოდა ეკონომიკის სწრაფი აღმავლობა, რაც ამცირებდა ამ რისკ ფაქტორის მატერიალიზირების შეფასებას;
- საგულისხმოა, რომ აღნიშნული რისკ ფაქტორების მატერიალიზაციის ნიშნები 2021 წლის ბოლოს არ გამოიკვეთა, უფრო მეტიც, მთელ მსოფლიოში გაზრდილია, როგორც საგარეო, აგრეთვე შიდა მოთხოვნა, თუმცა ყურადღებას იქცევს ის, რომ საქართველოს ეკონომიკის ზრდა, ძირითადად მოხმარების აღდგენის ხარჯზე მიმდინარეობდა;
- წარმოების სწრაფი აღდგენის ტენდენციამ, აღნიშნულ პერიოდში გაზარდა საგადასახადო შემოსავლები და ბიუჯეტის რესურსი, შესაბამისად გაზრდილი რესურსის ნაწილი მიმართული იქნა კონსოლიდაციის პროცესის დაჩქარებისკენ, ხოლო ნაწილი მოხმარდა ჯანდაცვას, კაპიტალურ ხარჯებს, სოფლის მეურნეობისა და მწარმოებლური სექტორების ხელშეწყობას, რასაც თან უნდა მოჰყოლოდა კაპიტალური ხარჯების ზრდა და ჩამორჩენილი დარგების აღდგენის პროცესის დაჩქარება;
- 2021 წელს საქართველოს საბიუჯეტო შემოსავლები 16.9 მლრდ. ლარით განისაზღვრა, რაც 2020 წლის ბიუჯეტთან შედარებით 1.6 მლრდ ლარით ნაკლებია.

პანდემიამდელ პერიოდში ეკონომიკური და პოლიტიკური ხასიათის პროცესები ეტაპობრივად მძიმდებოდა რეგიონში და მათი მატერიალიზაცია პანდემიის გარეშე იყო მოსალოდნელი, თუმცა პანდემიის შემდეგ მათი რეალიზაციის ალბათობა იზრდება, რაც ძირითადად შემდეგი გარემოებებითაა განპირობებული:

- მთელი რიგი ქვეყნების მაღალი დამოკიდებულება ნავთობისა და სხვა ნედლეულის პროდუქტებზე;
- ეკონომიკის დივერსიფიკაციის დაბალი დონე;
- შიდა პოლიტიკური პრობლემები და არამდგრადობა;
- სხვადასხვა ქვეყნების მხრიდან მნიშვნელოვანი სავაჭრო პარტნიორებისათვის; სანქციების დაწესების საშიშროება;
- გაყინული კონფლიქტები;
- პოლიტიკური არასტაბილურობა და სხვ.

რეგიონებიდან მომავალი რისკები კვლავ რჩება საქართველოს ეკონომიკის მთავარ პრობლემად. 2021 წელს კოვიდ-19-ით შექმნილ პრობლემებს ემატება საქართველოს მოქალაქეთა შრომითი და სოციალური პრობლემებიც. უნდა საქართველოს მოქალაქეების დიდმა ნაწილმა შრომითი, სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრის ერთ-ერთ საშუალებად გადინებას მიმართა - საქართველოში დარჩენილ ოჯახების წევრთა საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესების უზრუნველყოფის მიზნით. 2021 წელს ემიგრაციაში წასულ პირთა რაოდენობა 900 000 - ს (24 %) აღემატებოდა. ქართველ ემიგრანტთა უმეტესობა რეგიონში არსებულ ქვეყნებში ამჯობინებენ გადასვლას, მიგრირებულთა რაოდენობის (0,5 მლნ.) მიხედვით, პირველ ადგილზე რუსეთია. მიგრირებულთა (ძირითადი ნაწილის) საქმიანობა მენარშეობასთანაა დაკავშირებული. რუსეთს წამყვანი ადგილი უჭირავს აგრეთვე, ფულადი გზავნილების მოცულობის სიდიდითაც. საქართველოდან ემიგრირებულთა მხრივ, რიგით მეორე ქვეყანა საბერძნეთია, რომელშიც ემიგრანტთა ძირითად ნაწილს ქალბატონები შეადგენენ და საოჯახო მომსახურების სერვისის ნაწილში არიან დასაქმებულნი. საბერძნეთზე გაზრდილი მიმართვიანობის მიზეზად დასაქმების შესაძლებლობა, ადვილი სამეიგრაციო პროცესი და მისაღები ანაზღაურება სახელდება.

2010 -2020 წლებში ემიგრანტთა რაოდენობა მნიშვნელოვნად აშშ-ს მიმართულებითაა გაზრდილი (80 %), გაზრდილია ემიგრანტთა რიცხვი იტალიის მიმართულებითაც (60 %), იტალიამ გარდა საქართველოდან ემიგრანტთა რაოდენობრივი ზრდისა მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავა გზავნილების მოცულობაშიც და სტაბილურად ისევ მეორე პოზიციაზეა, მესამე ადგილზე კი, ემიგრანტთა ზრდით - აშშ-ია. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ინტერესი გზავნილების მოცულობის მიმართ გამომწვეულია ძირითადად სავალუტო ბაზარსა და ეკონომიკაზე ვალუტის კურსის გავლენით. მნიშვნელოვან ყურადღებას საჭიროებს სავაჭრო სალდოს უარყოფითი მაჩვენებელი, ვინაიდან, იმპორტირებულ პროდუქციაში საქართველო გაცილებით მეტს იხდის ვიდრე ექსპორტზე გატანილი პროდუქციიდან მიღებული შემოსავალია, აქ კი, ერთგვარ დამაკომპენსირებლად გზავნილებსა და სხვა სავალუტო შემოსავლებს უდიდესი როლი ენიჭება, თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ხვედრითი წილი ძალზე უმნიშვნელოა.

2020 - 2023 წლების სტატისტიკური მაჩვენებლების ანალიზიდან იკვეთება, რომ ომის ეფექტი და მისი გავლენა ეკონომიკაზე თითქოს ყველაფრის ახსნაა, თუმცა მნიშვნელოვანია სხვა ფაქტორების ანალიზიც, კერძოდ, გზავნილები უკრაინიდან, რუსეთიდან და ბელორუსიდან ერთადერთი საშუალება ნამდვილად არ არის, აღნიშნული ქვეყნებიდან აქტიურად ხდება თანხის შემოტანა, კრიპტოვალუტის დახმარებითაც, ამ მეთოდს ძირითადად რუსეთის მოქალაქეები იყენებენ, მიზეზი კი, რუსეთის მთავრობის მიერ დაწესებული შეზღუდვებია, რომელიც ქვეყნიდან ვალუტის თავისუფლად გატანას ეხება, დიდია სანქციების ეფექტიც, რომელის საბანკო გადარიცხვების შეზღუდვას იწვევს.

2021 წელს მობილიზებულმა ნაერთი ბიუჯეტის შემოსავლებმა 19,4 ლარი შეადგინა (100,8 %), მათ შორის ნაერთი ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების სახით მობილიზებულია 17,4 მლრდ ლარი (100,2 %). ნაერთი ბიუჯეტის გადასახადების შესრულებამ შეადგინა 23,1 მლრდ ლარი (100,2 %), მათ შორის, კაპიტალურმა ხარჯებმა 6,0 მლრდ. ლარს გადააჭარბა (100 %).

2022 წლის ბოლოს საქართველოში გზავნილების ჯამურმა მოცულობამ 3,315 მლრდ. აშშ დოლარი შეადგინა, მაშინ როდესაც 2021 წლის ჯამური შედეგია 2.348 მლრდ. აშშ დოლარი. ანალიზი ცხადჰყოფს, რომ მოკლე ვადიან პერიოდში აღნიშნული შემოსავალი ლარის სტაბილურობას უწყობს ხელს, ქმნის მოკლევადიან ეფექტს, რაც მოსახლეობაშიც პოზიტიურ მოლოდინებს აჩენს.

2022 წელს ინფლაცია გამომწვევა იყო ეკონომიკის მთელი რიგი დარგებისათვის, მათ შორის, სარესტორნო ბაზრებისთვისაც. მიუხედავად იმისა, რომ პანდემიის შემდეგ ამ სფეროს წარმომადგენლებმა მომხმარებელი დაიბრუნეს, გაძვირდა კერძებისათვის საჭირო ინგრედიენტები, წლის განმავლობაში მკვეთრი ცვლილებებით ხასიათდებოდა ფასები, წლიური

ინფლაციის ორნიშნა მაჩვენებლის მიუხედავად, ეროვნული ბანკის მიერ მონეტარული პოლიტიკა არ გამკაცრებულა. ძალზე მნიშვნელოვანია ისიც, რომ 2022 წლის ბოლოს, 2021 წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით ლარის კურსმა მკვეთრი გამყარება დაიწყო. საქსტატის ცნობით ქვეყნის ეკონომიკამ დაიწყო ზარდა და 2022 წლის დეკემბრის წინასწარი მონაცემებით წლის მესამე კვარტალში ქვეყნის რეალურმა შიდა პროსუქტმა 9,8 %-ით იმატა და 19,3 მლრდ. ლარი შეადგინა, აქედან 50 %-ზე მეტი მხოლოდ დღგ-ზე მოდის. 2022 წელს ეკონომიკაზე გადამწყვეტი გავლენა საგარეო ნაკადებმა იქონია, რაშიც მოიაზრება უცხოური ინვესტიციების ექსპორტის მაჩვენებელი, ტურიზმის აღდგენა და რათქმაუნდა მიგრანტთა დიდი ნაკადი. 2022 წლის ბოლოს რუსეთიდან 121,454 მოქალაქე შემოვიდა.

2022 წლის ნაერთი ბიუჯეტის შემოსულობები შესრულებულია 23, 7 მლრდ ლარით, რაც დაგეგმილი მაჩვენებლის 101,1 %-ია.

უნდა აღინიშნოს, რომ 2022 წლის თავდაპირველი ნაერთი ბიუჯეტის დეფიციტი განსაზღვრული იყო 4,4 %-ით მშპ-სთან მიმართებით, თუმცა წლის განმავლობაში ბიუჯეტის დეფიციტი ეტაპობრივად იქნა შემცირებული და 3,1 % შეადგინა, წლის ბოლოსათვის 9,8 %-მდეა შემცირებული აგრეთვე ინფლაციის მაჩვენებელი.

2022 წელს მაღალმა ეკონომიკურმა მაჩვენებლებმა შესაძლებელი გახადა დაგეგმილთან შედარებით 700,0 მლნ ლარით შემცირებულიყო ვალის აღება, შედეგად ნაერთი ბიუჯეტის დეფიციტი შემცირდა მშპ-ს 3,2 %-მდე, ხოლო მთავრობის ვალის მაჩვენებელი ჩამოცდა მშპ-ს 40 %-ს რამაც შესაძლებელი გახადა ვალის მაჩვენებლის პანდემიამდელ დონეზე შემცირება.

2023 წლისათვის ძირითადი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები კვლავ რეალობიდან გამომდინარეა დაგეგმილი, კერძოდ:

- რეალური ეკონომიკური ზრდა დაგეგმილია 5 %-ის ფარგლებში
- მშპს-ს დეფლატორის პროგნოზი ასევე 5 %-ს შეადგენს
- ნომინალური მშპ-ს პროგნოზი განსაზღვრულია 79,6 მლრდ ლარით
- ერთ სულ მოსახლეზე მშპ თითქმის 7500 დოლარს უტოლდება

2023 წლის ბიუჯეტი დაგეგმილია 5 %-იან ეკონომიკურ ზრდაზე, ნომინალური მშპ 79 მლრდ 685 მლნ ლარს შეადგენს, ბიუჯეტის დეფიციტი 2.8 %-ია, რაც შეეხება ბიუჯეტის ხარჯვით ნაწილს, სახელმწიფო ბიუჯეტის ასგინებების მოცულობა 2023 წელს 2,0 მლრდ ლარით გაიზრდება.

2023 წლის ნაერთი ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილი ჯამურად შეადგენს 24, 3 მლრდ. ლარია, რაც საშუალებას იძლევა ბიუჯეტმა სრულყოფილად უპასუხოს ქვეყნის ძირითად გამოწვევებს, კერძოდ, 2023 წლის ბუჯეტში გათვალისწინებული ასიგნებებიდან გამოყოფილი სოციალური მიმართულებით დაფინანსებას, კერძოდ, ჯანდაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის პროგრამებზე სამინისტროს დაფინანსება გაზრდილია 700,მლნ ლარზე მეტით, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს დაფინანსება გაზრდილია 290,0 მლნ ლარით, გარდა ამისა, ბოლო 5 წლიან პერიოდში 2022 წელს, საჯარო სექტორში პირველად განხორციელდა ხელფასების მატება და საჯარო სექტორში დასაქმებულთა ხელფასის ზრდამ 10 % შეადგინა. 2023 წელს მნიშვნელოვანი თანხებია გათვალისწინებული ქვეყნის ეკონომიკის მდგრადი განვითარების ხელშესაწყობად, ჯამში ნაერთი ბიუჯეტიდან ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე მიემართება 6 მლრდ ლარზე მეტი და სხვ.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს ისიც, რომ პანდემიის დაწყებიდან დღემდე კვლავ მაღალი რჩება გაურკვევლობა გლობალური ეკონომიკის აღდგენის პერსპექტივებზე, ეკონომიკის აღდგენის ტემპი განსხვავებულია ეკონომიკური სექტორების მიხედვით და განპირობებულია ერთი მხრივ პანდემიით გამოწვეული დაზიანების ხარისხით, მეორე მხრივ კი ეკონომიკის საპასუხო მხარდამჭერი ღონისძიებებით. ამ ეტაპისათვის ეკონომიკის აღდგენის ტემპი სხვადასხვა მნიშვნელოვან ფაქტორებზეა დამოკიდებული, მათ შორის, რამდენად ეფექტიანად განხორციელდება სამედიცინო ღონისძიებები ვირუსის გავრცელების შესაზღუდად, რამდე-

ნად წარმატებული იქნება ეკონომიკის მხარდასაჭერი ღონისძიებები ხანგრძლივი დაზიანების აღმოსაფხვრელად და სხვ.

მნიშვნელოვანია, რომ სწრაფად ცვალებად და მაღალი მერყეობის ეკონომიკაში აღნიშნული პროცესების ოპერატიულად გაანალიზება და სამომავლო ნაბიჯების დაგეგმვა გადამწყვეტი იქნება, ამისათვის კი, საჭიროა პოტენციური რისკების სწორი განჭვრეტა და მათზე დროული ღონისძიებების გატარება.

ლიტერატურა

1. ანანიაშვილი ი., პაპავა ვ., გადასახადები, მოთხოვნა და მიწოდება. თბილისი: გამომცემლობა „სიახლე“, 2009.
2. ბახტაძე ლ., კაკულია რ., ჩიკვილაძე მ., საგადასახადო საქმე. თბილისი, 2007.
3. კოპალეიშვილი თ., ჩიკვილაძე მ., გადასახადები და დაბეგვრა. თბილისი, 2011.
4. ჯიბუტი ა., კაკულია რ., ბახტაძე რ., საჯარო ფინანსები. თბილისი, 2007.
5. პაპავა ვ., არატრადიციული ეკონომიქსი: მეთოდოლოგია და მეთოდისა. თბილისი, თსუ 2020.
6. საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო <https://mof.ge>, 2021 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ კანონის პროექტი.
7. საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მასალები, საქართველოს 2020, 2021, 2022, 2023 წლების სახელმწიფო ბიუჯეტი.
8. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, თბილისი. 2010.
9. Chikviladze, M. (2018) The Share in Percentage of Taxes in GDP. Ecoforum Journal. Volume 7, Issue 1 (14).
10. Atanelishvili, T., Chikviladze, M., Silagadze, N. (2017). About State Financial Control. Ecoforum Journal. Volume 6, Issue 1 (10).
11. Bedianashvili, G (2017) Benchmarking ASL research method for obtaining system knowledge of the state institutional development. J. information models and analyses volume 6, number 1. pp. 84-89
12. Gaganidze, G (2018), foreign trade of Georgia, Moldova and Ukraine with the European union after signing the Association agreement, Ekoforum journal, 7, issue 1 (14).
13. Kopaleishvili, T., Chikviladze, M. (2011). Taxes and Taxation. Tbilisi.
14. Silagadze, A., Atanelishvili, T., Silagadze, N. (2019). Economic Doctrines: The Origins. Published by Nova Science Publishers, Inc. New York.
15. Silagadze, A., Zuniashvili, T. (2016). Georgia`s Economy against the Background of the Associate Agreement with the European Union. International Journal of Business and Management Studies, 59, 2: 533-540. (USA).
16. Zubiashvili, T., Chikviladze, M., Silagadze, N. (2018). Some Aspects of state External Debt. Ecoforum Journal 7 (2).

Mikheil Chikviladze

Associate Professor

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Prospects (factors) for Post-Pandemic Period Economic Recovery

SUMMARY

Since the beginning of 2021, a much faster trend of economic recovery has become clear, despite this from the beginning of the pandemic, uncertainty about the global economic recovery trends remains high.

At this point, the pace of economic recovery depends on various important factors, including how effectively medical measures will be implemented to limit the spread of the virus, how successful economic support measures will be in eliminating long-term damage, and more.